

STUDIA DOKTORANCKIE W ASPEKcie EFEKTYWNOŚCI KSZTAŁCENIA W ŚWIEtle OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW W POLSCE

Agnieszka Majewska

Politechnika Częstochowska
Wydział Zarządzania

Streszczenie: Rozważania przedstawione w artykule dotyczą informacji na temat wybranych problemów związanych z prowadzeniem studiów III stopnia. Podjęto próbę oceny jakości procesu nauczania oraz próbę odpowiedzi na pytanie, jak efektywnie i twórczo wykorzystać wiedzę zdobytą podczas prawie czteroletnich studiów doktoranckich, na których kształci się przyszła kadra naukowa.

Słowa kluczowe: studia doktoranckie, doktorant, kształcenie na studiach doktoranckich, efektywność kształcenia, jakość procesu nauczania

DOI: 10.17512/znpcz.2016.3.2.18

Wprowadzenie

Studia doktoranckie pojawiły się jako jedna z form kształcenia po II wojnie światowej. Są one studiami III stopnia, na które są przyjmowani kandydaci posiadający kwalifikacje II stopnia określone w art. 2 ust. 1 pkt 10 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym* (absolwenci szkół wyższych posiadający tytuł zawodowy magistra, magistra inżyniera lub inny równorzędny) lub beneficjenci programu „Diamentowy Grant” (Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r., art. 187a ust. 1). Studia doktoranckie kończą się uzyskaniem kwalifikacji III stopnia (Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r., art. 2 ust. 1 pkt 10).

Studia doktoranckie na Wydziale Zarządzania Politechniki Częstochowskiej zostały utworzone w 2012 roku w celu przygotowania doktoranta do samodzielnej pracy naukowej, do wszczęcia przewodu doktorskiego oraz do obrony pracy doktorskiej. Na studiach doktoranckich ogromny nacisk stawia się na samodzielną pracę doktoranta polegającą w szczególności na przygotowaniu przez niego publikacji naukowych, prowadzeniu badań naukowych i składaniu sprawozdań z ich przebiegu.

Kształcenie na studiach doktoranckich

Realizacja programu studiów doktoranckich na Wydziale Zarządzania przygotowuje do pracy o charakterze badawczym i badawczo-rozwojowym, a w szczegól-

ności prowadzi do osiągnięcia efektów kształcenia w zakresie (Obwieszczenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2015 r.):

- wiedzy na zaawansowanym poziomie, o charakterze podstawowym dla dziedziny związanej z obszarem prowadzonych badań naukowych, obejmującej najnowsze osiągnięcia nauki o charakterze szczegółowym, odpowiadające obszarowi prowadzonych badań naukowych, obejmujących najnowsze osiągnięcia w nauce;
- umiejętności związanych z metodyką i metodologią prowadzonych badań naukowych, oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, umiejętność prowadzenia pracy naukowej;
- kompetencji społecznych odnoszących się do działalności naukowo-badawczej i społecznej roli uczonego.

Minimalny wymiar zajęć ustalono na 340 godzin. Punkty ECTS kształtują się następująco – łączny wymiar zajęć objętych programem całego toku studiów odpowiada 45 punktom ECTS, w tym od 15 punktom ECTS w ramach zajęć fakultatywnych rozwijających umiejętności dydaktyczne i zawodowe w wymiarze 15 godzin.

Fakultatywne zajęcia rozwijające umiejętności dydaktyczne i zawodowe obejmują zajęcia, na których doktoranci zdobywają kwalifikacje w zakresie nowoczesnych metod i technik prowadzenia zajęć dydaktycznych, w wymiarze odpowiadającym 5 punktom ECTS. Zajęcia fakultatywne przygotowują do wykonywania zawodu nauczyciela akademickiego, w szczególności w zakresie metodyki zajęć dydaktycznych i nowych technologii wykorzystywanych w kształceniu studentów.

Program studiów doktoranckich umożliwia wszczęcie przewodu doktorskiego.

Zajęcia objęte programem studiów doktoranckich realizowane w formie zajęć dydaktycznych mogą prowadzić nauczyciele akademicy i pracownicy naukowi posiadający aktualny dorobek naukowy opublikowany w okresie 5 lat.

Tabela 1. Zbiór efektów kształcenia dla kierunku studiów zarządzanie – studia doktoranckie, profil ogólnoakademicki

Symbol	Opis efektów kształcenia dla kierunku studiów zarządzanie Po ukończeniu studiów III stopnia na kierunku zarządzanie absolwent:	Odniesienie do efektów kształcenia w obszarze kształcenia w zakresie nauk społecznych
WIEDZA		
K_W01	Ma zaawansowaną wiedzę z obszaru nauk społecznych, w szczególności zarządzania, z uwzględnieniem najnowszych osiągnięć naukowych.	S3A_W01
K_W02	Ma zaawansowaną wiedzę o relacjach między strukturami i instytucjami społecznymi w skali krajowej, międzynarodowej i międzykulturowej, uwzględniając najnowsze osiągnięcia naukowe.	S3A_W07 S3A_W08
K_W03	Ma zaawansowaną wiedzę opartą na najnowszych osiągnięciach naukowych na temat więzi społecznych odpowiadających studiowanemu kierunkowi zarządzanie oraz zna rządzące nimi prawidłowości, uwzględniając najnowsze osiągnięcia naukowe	S3A_W03

¹ Por. między innymi: (Ulewicz, Wiśniewska-Sałek (oprac.) 2015; Telep, Telep, Wojciechowski 2012, s. 29-36).

K_W04	Ma zaawansowaną wiedzę o zachowaniu człowieka, w szczególności jako podmiocie konstytuującym struktury społeczne i zasady ich funkcjonowania, a także działającym w tych strukturach, uwzględniając najnowsze osiągnięcia naukowe.	S3A_W04
K_W05	Ma zaawansowaną wiedzę opartą na najnowszych osiągnięciach naukowych dotyczącą problemów zarządzania w skali globalnej wraz z jego ekonomicznymi i społecznymi skutkami.	S3A_W01
K_W06	Ma zaawansowaną wiedzę opartą na najnowszych osiągnięciach naukowych dotyczących dotychczasowych zmian i prognoz rozwoju zarządzania w gospodarce.	S3A_W01
K_W07	Posiada zaawansowane wiadomości z zakresu zarządzania wiedzą, wzbogacone o najnowsze osiągnięcia naukowe.	S3A_W01
K_W08	Posiada zaawansowaną wiedzę dotyczącą metodologii przygotowania i prowadzenia badań naukowych, uwzględniających najnowsze osiągnięcia naukowe.	S3A_W05 S3A_W06
K_W09	Posiada zaawansowaną wiedzę o metodach ilościowych, jakościowych, eksperckich i narzędziach matematycznych stosowanych w badaniach naukowych, uwzględniając najnowsze osiągnięcia naukowe.	S3A_W05
K_W10	Posiada zaawansowaną wiedzę dotyczącą nowoczesnych metod prowadzenia zajęć dydaktycznych, uwzględniając najnowsze badania naukowe.	S3A_W06
K_W11	Posiada zaawansowaną wiedzę w obszarze ekonomii w mikro- i makroskali, uwzględniając najnowsze badania naukowe.	S3A_W01
K_W12	Posiada zaawansowaną wiedzę z zakresu marketingu, w tym międzynarodowego i globalnego, uwzględniając najnowsze badania naukowe.	S3A_W01
K_W13	Posiada zaawansowaną wiedzę z zakresu słownictwa w wybranym języku kongresowym pozwalającym na swobodne i trafne wyrażanie myśli w postaci artykułów naukowych w obszarze zarządzania.	S3A_W04
	UMIEJĘTNOŚCI	
K_U01	Potrąfi dostrzegać i prawidłowo interpretować zjawiska społeczne właściwe dla studiowanego kierunku studiów: zarządzanie, a także odkrywać i zrozumiale opisywać nowe zależności między zjawiskami społecznymi lub ich wybranymi aspektami.	S3A_U01
K_U02	Potrąfi wykorzystać zaawansowaną wiedzę teoretyczną, pozyskiwać dane do analizowania konkretnych procesów i zjawisk społecznych (kulturowych, politycznych, prawnych, gospodarczych) właściwych dla studiowanego kierunku studiów: zarządzanie oraz krytycznie oceniać dotychczasowe i własne wyniki badań.	S3A_U02
K_U03	Właściwie rozumie przyczyny oraz przebieg konkretnych procesów i zjawisk społecznych właściwych dla studiowanego kierunku studiów: zarządzanie, formułuje oryginalne hipotezy badawcze i prawidłowo stosuje adekwatne procedury badawcze.	S3A_U03
K_U04	Posiada umiejętność analizowania ludzkich zachowań, analizowania ich motywów oraz społecznych konsekwencji na wyższym poziomie wiedzy w zakresie studiowanego kierunku: zarządzanie.	S3A_U08
K_U05	Posiada umiejętność wykorzystania zdobytej zaawansowanej wiedzy w obszarze zarządzania w skali globalnej do planowania, realizacji i kontroli przedsięwzięć gospodarczych na skalę międzynarodową.	S3A_U06
K_U06	Posiada umiejętności prognozowania zjawisk i procesów społecznych z wykorzystaniem właściwej procedury badawczej lub proponowanych nowych metod oraz narzędzi pomiaru i modelowania dotyczących rozwoju procesu zarządzania.	S3A_U04
K_U07	Posiada umiejętności samodzielnego proponowania rozwiązań w zakresie zarządzania i dyseminacji wiedzy we współczesnych strukturach społecznych.	S3A_U07

K_U08	Potrafi krytycznie oceniać dotychczasowe wyniki badań naukowych oraz zaprojektować efektywny sposób realizacji zadań badawczych w zakresie studiowanego kierunku: zarządzanie.	S3A_U10
K_U09	Posiada umiejętność oceny przydatności i wyboru aparatu badawczego w zakresie metod ilościowych do analiz naukowych oraz przeprowadzenia krytycznej dyskusji wyników badań.	S3A_U04
K_U10	Posiada umiejętność wykorzystania zdobytej wiedzy poszerzoną o krytyczną analizę jej przydatności w praktyce, a także umiejętność przekazywania wiedzy na wyższym poziomie z zastosowaniem nowoczesnych metod dydaktycznych.	S3A_U06
K_U11	Posiada umiejętność wykorzystania zaawansowanej wiedzy z obszaru ekonomii do analizy i prognozowania zjawisk społecznych i gospodarczych	S3A_U02 S3A_U04
K_U12	Posiada umiejętność zastosowania wiedzy z zakresu marketingu do planowania i realizacji przedsięwzięć marketingowych w skali krajowej, międzynarodowej i globalnej	S3A_U06
K_U13	Posiada umiejętność przygotowania wystąpień ustnych w wybranym języku kongresowym z zakresu studiowanego kierunku: zarządzanie, z wykorzystaniem najnowszych publikacji naukowych.	S3A_U05
K_U14	Posiada umiejętność samodzielnego prowadzenia zajęć dydaktycznych w obszarze: zarządzanie.	S3A_U06
KOMPETENCJE SPOŁECZNE		
K_K01	Potrafi określać dalekosiężne cele przedsięwzięć i organizacji gospodarczych oraz przygotować strategie ich realizacji.	S3A_K01
K_K02	Posiada umiejętność pracy w planowaniu i realizacji projektów użytkowych we współczesnym społeczeństwie.	S3A_K02
K_K03	Potrafi umiejętnie komunikować się ze społeczeństwem, dzieląc się w sposób odpowiedzialny wynikami badań naukowych.	S3A_K03
K_K04	Jest przygotowany do samodzielnej pracy naukowej oraz do przewodzenia zespołom badawczym.	S3A_K04
K_K05	Potrafi interdyscyplinarnie uzupełnić i doskonalić nabytą wiedzę na wyższym poziomie.	S3A_K05
K_K06	Ma świadomość znaczenia zachowań profesjonalnych i etycznych w realizacji badań naukowych.	S3A_K06
K_K07	Projektuje, realizuje i relacjonuje badania naukowe w odpowiedzialny i rzetelny sposób.	S3A_K07

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentacji ze studiów Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej

Objaśnienie oznaczeń w symbolach:

K (przed podkreślnikiem) – kierunkowe efekty kształcenia

W – kategoria wiedzy

U – kategoria umiejętności

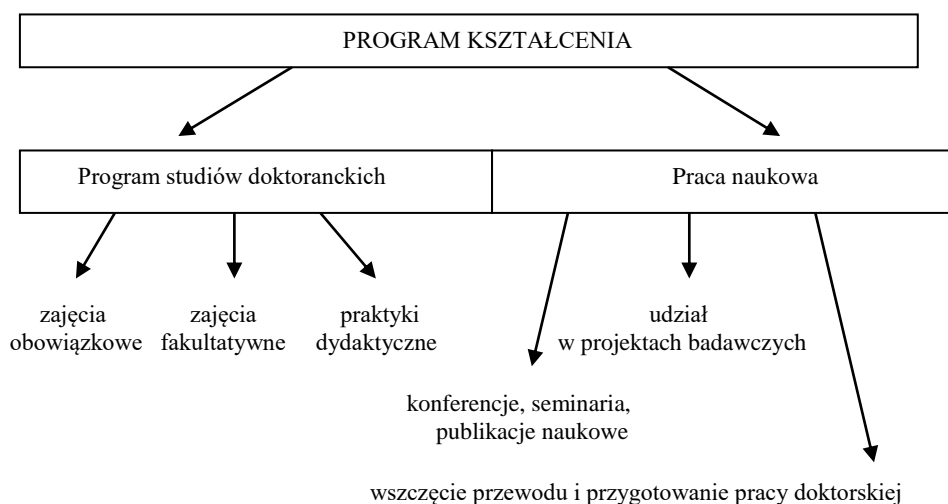
K (po podkreślniku) – kategoria kompetencji społecznych

A – profil ogólnoakademicki

S3A – efekty kształcenia w obszarze kształcenia w zakresie nauk społecznych dla studiów III stopnia

01, 02, 03 i kolejne – numer efektu kształcenia

Program kształcenia na studiach doktoranckich zobrazowano na *Rysunku 1*.

Rysunek 1. Program kształcenia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie (Regulamin studiów doktoranckich Politechniki Częstochowskiej)

Efekt prowadzenia samodzielnych badań naukowych stanowią: publikacje naukowe, wystąpienia na konferencjach naukowych, przygotowanie rozprawy doktorskiej, udział w projektach badawczych, przygotowanie projektów badawczych.

Forma studiów doktoranckich

Studia doktoranckie na Wydziale Zarządzania Politechniki Częstochowskiej charakteryzują się profilem ogólnoakademickim. Dostarczają wiedzy teoretycznej związanej z kierunkiem studiów: zarządzanie.

Zajęcia dla doktorantów prowadzone są w trybie stacjonarnym (bezpłatne studia doktoranckie) i niestacjonarnym (odpłatne studia doktoranckie). W obu tych formach uzyskiwane są takie same efekty kształcenia.

Studia doktoranckie trwają 3,5 roku i realizowane są w oparciu o zatwierdzone przez Radę Wydziału plany studiów i programy nauczania. Uczestnicy studiów doktoranckich są zobowiązani do realizowania programu studiów, obejmującego zajęcia obowiązkowe, fakultatywne i praktyki zawodowe (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 kwietnia 2016 r.). W myśl obowiązującego Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie studiów doktoranckich oraz stypendiów doktoranckich wymiar praktyk w formie prowadzenia zajęć dydaktycznych nie może być mniejszy niż 10 godzin oraz większy niż 90 godzin rocznie (Obwieszczenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2015 r.). Okresem rozliczeniowym dla doktoranta jest rok akademicki. Warunkiem zaliczenia roku studiów jest uzyskanie wszystkich zaliczeń, egzaminów określonych w planie i programie roku studiów oraz złożenie sprawoz-

dania z przebiegu pracy naukowo-badawczej za rok akademicki. Do sprawozdania należy dołączyć opinie opiekuna naukowego lub promotora. Od momentu rozpoczęcia studiów doktorant ma prawo do opieki merytorycznej zarówno w pracy naukowej, jak i działalności dydaktycznej ze strony swojego opiekuna naukowego. Ponadto podlega on organizacyjnie dyrektorowi instytutu / kierownikowi katedry lub kierownikowi zakładu, w którym realizuje pracę doktorską.

Doktorant w świetle prawa. Prawa i obowiązki

Do 2005 roku nie było jasno określonego statusu doktoranta. Żartobliwie porównywany był do „świnki morskiej – ani świnka, ani morska” (Lewicki 2014). Nie jest ani studentem (mimo że posiada legitymację i korzysta z pomocy materialnej), ani pracownikiem naukowym; zdarza się, że bywa on asystentem, zależy to jednak od uczelni, z którą jest związany. Ustawa *Prawo o szkolnictwie wyższym* z dnia 27 lipca 2005 r. nieco normuje sprawy związane z funkcjonowaniem doktorantów w uczelni. Doktorant na pewno jest uczestnikiem studiów doktoranckich, realizuje program studiów doktoranckich, jest także młodym naukowcem, o czym świadczy między innymi kształcenie przez badania. Ustawa często jednak odsyła doktorantów do zapisów dotyczących studentów, co staje się źródłem pewnych trudności interpretacyjnych (Jaworska, Ochwat 2006).

Doktoranta obowiązuje treść ślubowania, regulamin studiów doktoranckich oraz inne przepisy obowiązujące w uczelni. Ponadto zobowiązany jest on do realizowania programu studiów doktoranckich, prowadzenia badań naukowych i składania opiekunowi/promotorowi sprawozdań z ich przebiegu, odbywania praktyk w formie prowadzenia zajęć dydaktycznych. Doktoranci mają prawo do opieki merytorycznej nad swoją pracą naukowo-badawczą ze strony opiekuna naukowego/promotora, uczestnictwa w krajowych i zagranicznych konferencjach, seminariach, sympozjach, stażach naukowych. Doktoranci mogą uczestniczyć w projektach badawczych, korzystać ze zbiorów bibliotecznych programów komputerowych, sprzętów i laboratoriów oraz aparatury badawczej w zakresie niezbędnym do realizacji programu studiów, prowadzenia badań naukowych i przygotowania rozprawy doktorskiej. Ponadto doktoranci mają prawo do ubezpieczenia społecznego i zdrowotnego oraz indywidualnego sposobu uczestniczenia w zajęciach w przypadku posiadania orzeczenia o stopniu niepełnosprawności.

Doktoranci zrzeszają się w uczelnianych organizacjach doktorantów. Tworzą Samorząd Doktorantów, a przedstawiciele Samorządu tworzą Krajową Reprezentację Doktorantów. Uczelniana Rada Doktorantów jest zobowiązana do opracowania kodeksu etyki doktoranta (Obwieszczenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2015 r.).

Na wniosek doktoranta, po zasięgnięciu opinii opiekuna naukowego/promotora, kierownik studiów doktoranckich może przedłużyć okres odbywania studiów doktoranckich, w przypadku konieczności prowadzenia długotrwałych badań naukowych realizowanych w ramach tych studiów łącznie nie dłużej niż o dwa lata (doktorant może być w tym czasie zwolniony z obowiązku uczestniczenia w zajęciach), w przypadku sytuacji losowych lub posiadania orzeczenia o stopniu niepełno-

sprawności łącznie nie dłużej niż o rok. Do wniosku o przedłużenie okresu odbywania studiów doktorant między innymi dołącza opinię opiekuna naukowego / promotora i uzasadnienie.

Na wniosek osoby, która nie ukończyła studiów doktoranckich, jednostka naukowa wydaje zaświadczenie o przebiegu tych studiów.

Opiekun naukowy / promotor

W trakcie studiów jednostka organizacyjna zapewnia doktorantowi opiekę naukową oraz wsparcie w samodzielnej pracy badawczej sprawowane przez opiekuna naukowego / promotora. Uczestnikowi studiów doktoranckich udzielana jest niezbędna pomoc merytoryczna w pracy naukowej i dydaktycznej. Opiekun naukowy, który po wszczęciu przewodu doktorskiego staje się promotorem, ocenia rozwój naukowy oraz stan zaawansowania pracy doktorskiej. Ustalany jest też temat i zakres pracy doktorskiej. Opiekun naukowy / promotor weryfikuje harmonogram pracy doktorskiej i kontroluje na bieżąco powierzone zadania. Ponadto opiniuje wnioski doktoranta o udział w konferencjach, stażach naukowych, roczne sprawozdania z przebiegu pracy naukowo-badawczej, opiniuje wnioski o przedłużenie studiów doktoranckich.

Doktorant lub kierownik studiów doktoranckich może wystąpić do kierownika jednostki organizacyjnej z wnioskiem o zmianę opiekuna naukowego. Wniosek wymaga uzasadnienia (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 kwietnia 2016 r.).

Stypendia dla doktorantów

Stypendium doktoranckie (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 kwietnia 2016 r.) może otrzymać doktorant, który prowadzi zajęcia dydaktyczne w ramach praktyk zawodowych, badania naukowe ważne ze względu na rozwój uczelni lub realizację jej celów i zadań, terminowo realizuje program studiów doktoranckich oraz wykazuje się postępowaniem w przygotowaniu rozprawy doktorskiej.

W przypadku I roku Wydziałowa Doktorancka Komisja Stypendialna uwzględnia wynik postępowania rekrutacyjnego (w tym średnią ocen ze studiów I i II stopnia lub jednolitych studiów magisterskich), ponadto brana jest pod uwagę ocena z autoprezentacji (zainteresowania naukowe kandydata, osiągnięcia naukowo-badawcze, zamierzenia naukowe).

Na drugim i kolejnych latach studiów doktoranckich Komisja opiniuje wnioski o przyznanie stypendium doktoranckiego, stosując załącznik do *Regulaminu przyznawania stypendium doktoranckiego „Punktacja osiągnięć doktoranta za poprzedni rok akademicki”* (*Regulamin studiów doktoranckich Politechniki Częstochowskiej*).

Decyzję o przyznaniu stypendium doktoranckiego, okresie pobierania i jego wysokości podejmuje rektor na wniosek doktoranta, po zaopiniowaniu przez kie-

rownika studiów doktoranckich. Stypendium doktoranckie przyznawane jest na okres 12 miesięcy i wypłacane co miesiąc ze środków dydaktycznych wydziałów.

Zwiększenie stypendium doktoranckiego z dotacji podmiotowej na dofinansowanie zadań projakościowych

Zwiększenie stypendium z dotacji projakościowej może być przyznane doktorantowi:

- na I roku studiów doktoranckich, jeśli osiągnął bardzo dobre wyniki w nauce w trakcie studiów II stopnia lub jednolitych magisterskich;
- na II roku i kolejnych latach studiów doktoranckich, jeśli wyróżniał się osiągnięciami w pracy badawczej i dydaktycznej w poprzednim roku studiów. Oba warunki muszą być spełnione łącznie. Wydziałowa Komisja Doktorancka tworzy listę rankingową, sumując punkty przyznane zgodnie z załącznikiem 4, 5 (załącznik nr 1, 2) do *Regulaminu zwiększenia stypendium doktoranckiego z dotacji podmiotowej na dofinansowanie zadań projakościowych*.

Ponadto doktoranci mogą ubiegać się o stypendium ministra dla doktorantów za wybitne osiągnięcia (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 października 2015 r.) i o stypendium doktorskie (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 lipca 2011 r.).

Stypendia z pomocy materialnej dla doktorantów

Pomoc materialna dla doktorantów przyznawana jest ze środków funduszu pomocy materialnej. Doktorant może ubiegać się o pomoc materialną ze środków przeznaczonych na ten cel w formie:

- stypendium socjalnego,
- stypendium socjalnego w zwiększonej wysokości,
- zapomogi,
- stypendium rektora dla najlepszych doktorantów,
- stypendium specjalnego dla osób niepełnosprawnych.

Skreślenie doktoranta z listy uczestnika studiów doktoranckich powoduje utratę świadczeń.

Doktoranci a Wewnętrzny System Zapewnienia Jakości Kształcenia na Wydziale Zarządzania

System zarządzania jakością jest złożonym systemem zarządzania wiedzą o procesach i środowisku działania organizacji (por. m.in.: Glinka (red.) 2014, s. 4; Gostkowska-Dźwig, Puto 2015, s. 26; Telep, Telep, Wojciechowski 2012, s. 29-36; Próchnicka (oprac.) (2013), s. 9-12). Dzięki niemu organizacja uczy się i wdraża nowe rozwiązania organizacyjne. Zarządzanie jakością integruje wszystkie funkcje organizacji, tworząc harmonijną całość (por. m.in.: Sułkowski (red.) 2015, s. 7).

Wewnętrzny System Zapewnienia Jakości Kształcenia (WSZJK) na Wydziale Zarządzania obejmuje następujące obszary (Ulewicz, Wiśniewska-Szałek (oprac.) 2015):

- stałe monitorowanie standardów kształcenia i krajowych ram kwalifikacji wprowadzanych przez właściwego ministra ds. nauki i szkolnictwa wyższego,
- ocenę procesu kształcenia,

- ocenę jakości i warunków prowadzenia procesu dydaktycznego,
- ocenę organizacji zajęć dydaktycznych,
- ocenę realizacji założonych efektów kształcenia,
- podnoszenie kwalifikacji kadry dydaktycznej,
- kryteria, przepisy i procedury oceniania doktorantów,
- dokumentację egzaminów i zaliczeń.

Uczestnicy studiów doktoranckich angażowani są do prac niektórych komisji wydziałowych lub uczelnianych, jeśli przedmiotem działalności komisji są sprawy związane z procesem dydaktycznym czy sprawami doktoranckimi, a także do prac związanych z precyzowaniem efektów kształcenia oraz działań związanych z propozycją poprawy jakości kształcenia.

Doktorant podlega realizacji następujących procedur (Ulewicz, Wiśniewska-Sałek (oprac.) 2015):

- procedura badań ankietowych realizacji procesu dydaktycznego,
- procedura hospitacji zajęć dydaktycznych,
- procedura przyznawania pomocy materialnej,
- procedura przyznawania nagród i wyróżnień,
- procedura przeprowadzenia badań ankietowych dotyczących oceny całego toku studiów,
- procedura zaliczenia roku akademickiego na studiach doktoranckich,
- procedura odbywania praktyki dydaktycznej przez doktoranta,
- procedura przeprowadzenia ankiet dotyczących badania losów zawodowych absolwentów uczelni.

Pod koniec każdego roku akademickiego sporządzany jest raport uwzględniający badania przeprowadzone w ramach WSZJK.

Na studiach III stopnia we wrześniu każdego roku badana jest efektywność wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia w odniesieniu do obszarów wpływających na jakość kształcenia doktorantów.

Zbadano dwa obszary (na podst.: Ulewicz, Wiśniewska-Sałek (oprac.) 2015):

- 1) pierwszy obszar to procedura zaliczenia roku akademickiego na studiach doktoranckich;
- 2) drugi obszar to procedura odbywania praktyki dydaktycznej przez doktoranta.

Ad 1) Okresem rozliczeniowym dla doktoranta jest rok akademicki. Warunkiem zaliczenia roku studiów jest uzyskanie wszystkich zaliczeń, egzaminów oraz praktyk dydaktycznych określonych w planie i programie roku studiów, a co za tym idzie – zdobycie wymaganych punktów ECTS oraz złożenie sprawozdania z przebiegu pracy naukowo-badawczej za rok akademicki. Do sprawozdania należy dołączyć opinię opiekuna naukowego lub promotora oraz konspekty zajęć dydaktycznych potwierdzone przez opiekuna praktyk.

W procedurze zaliczania roku akademickiego przez doktorantów nie stwierdzono uchybień. Zalecono natomiast wyznaczenie wcześniejszego terminu składania sprawozdań rocznych z przebiegu pracy naukowo-badawczej za dany rok akademicki wraz z obowiązującymi dokumentami. Termin wykonania pracy to wrzesień każdego roku akademickiego. Osobą odpowiedzialną za dopełnienie formalności związanych z przeprowadzeniem procedury zaliczenia roku akademickiego na

studiach doktoranckich jest pracownik administracyjny Biura Studiów Doktoranckich oraz Komisja ds. Jakości Kształcenia. Wynik powtórnego badania przeprowadzany jest co rok.

Wnioski: Doktorantom, którzy złożyli sprawozdanie z przebiegu pracy naukowo-badawczej wraz z kompletem dokumentów w wyznaczonym terminie, zostaje zaliczony rok studiów.

Ad 2) Ocena efektów kształcenia osiągnięta przez uczestnika studiów doktoranckich w wyniku odbycia praktyki to kolejny zbadany obszar. Zgodnie z obowiązującym Rozporządzeniem wymiar praktyk w formie prowadzenia zajęć dydaktycznych nie może być mniejszy niż 10 godzin oraz większy niż 90 godzin rocznie (Obwieszczenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2015 r.). Uchwałą Rady Jednostki doktoranci zobowiązani są do odbycia 10-godzinnej praktyki dydaktycznej w semestrze letnim.

Godziny dydaktyczne przeprowadzane są przez doktoranta pod opieką nauczyciela akademickiego.

Doktorant zobowiązany jest przygotować konspekt do prowadzonych zajęć, uwzględniając w nim treści programowe zgodne z przewodnikiem do przedmiotu. Konspekt zatwierdza osoba odpowiedzialna za dany przedmiot. Praktyki dydaktyczne podlegają ocenie. Wpisu do indeksu i karty zaliczeniowej dokonuje osoba odpowiedzialna za realizację danego przedmiotu (co najmniej ze stopniem doktora).

W procedurze odbywania praktyki dydaktycznej przez doktoranta nie stwierdzono uchybień. Zalecono wyznaczenie wcześniejszego terminu składania konspektów oraz przygotowania harmonogramu odbywania praktyk przez doktorantów w danym semestrze. Termin wykonania wyznaczono także za rok we wrześniu.

Osobą odpowiedzialną za dopełnienie formalności związanych z przeprowadzeniem procedury odbywania praktyki dydaktycznej przez doktoranta jest pracownik administracyjny Biura Studiów Doktoranckich oraz Komisja ds. Jakości Kształcenia. Wynik powtórnego badania wskazano również za rok.

Wnioski: Wszystkie konspekty złożone przez doktorantów zostają zatwierdzone przez opiekunów praktyk. Uczestnicy studiów doktoranckich są hospitowani przez opiekuna praktyk lub opiekuna naukowego oraz oceniani przez studentów, z którymi prowadzili zajęcia dydaktyczne. Do odbytych praktyk dydaktycznych nie zgłoszono uwag.

Uczestnicy studiów doktoranckich mogą zgłaszać sugestie w sprawie funkcjonowania Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia.

Sylwetka absolwenta – efekty kształcenia

Stopień doktora nadaje się osobie, która:

- Posiada tytuł zawodowy magistra, magistra inżyniera lub inny równorzędny.
- Zdała egzaminy doktorskie w zakresie określonym przez radę jednostki organizacyjnej.
- Przedstawiła i obroniła rozprawę doktorską.

- Zdała egzamin z nowożytnego języka lub posiada certyfikat potwierdzający znajomość nowożytnego języka obcego.

Osobie, która spełni ww. warunki, zostaje nadany stopień naukowy: doktor nauk ekonomicznych w zakresie nauk o zarządzaniu. Absolwent studiów doktoranckich na Wydziale Zarządzania jest przygotowany do pracy o specyfice badawczo-rozwojowej. W szczególności może osiągać efekty kształcenia w zakresie wiedzy na zaawansowanym poziomie, o charakterze podstawowym dla dziedziny związanej z obszarem prowadzonych badań naukowych, obejmującej najnowsze osiągnięcia nauki oraz o charakterze szczegółowym, odpowiadające obszarowi prowadzonych badań naukowych.

Tabela 2. Aktualny stan doktorantów – stan na 31.05.2016 r.

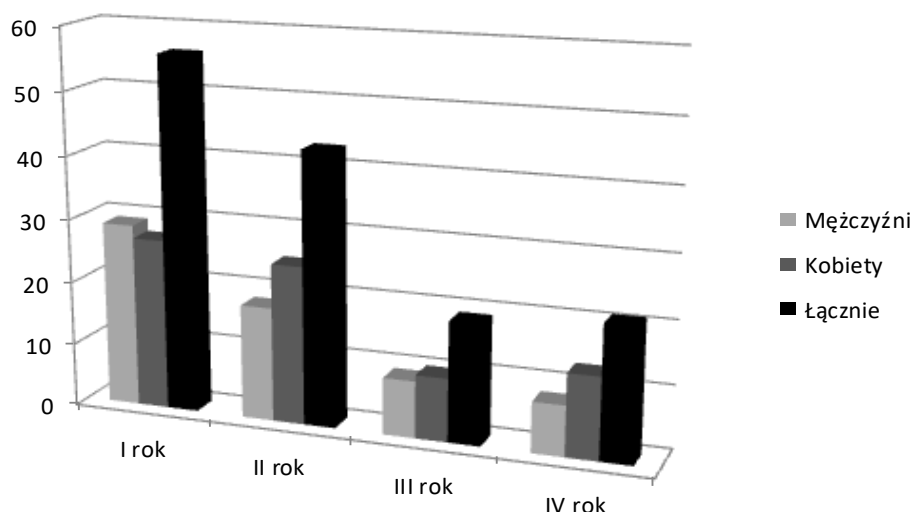
Nazwa jednostki organizacyjnej -wydziału	Liczba słuchaczy stacjonarnych studiów doktoranckich - w tym kobiet - stan na dzień 31.05.2016									
Wydział Zarządzania	I rok	kobiety	II rok	kobiety	III rok	kobiety	IV rok	kobiety	razem	kobiety
		56	27	43	25	19	10	21	13	139
Liczba słuchaczy niestacjonarnych studiów doktoranckich - w tym kobiet - stan na dzień 31.05.2016										
Wydział Zarządzania	I rok	kobiety	II rok	kobiety	III rok	kobiety	IV rok	kobiety	razem	kobiety
	-	-	-	-	5	3	5	2	10	5

Wszczęte przewody doktorskie od 2012 r. do 2016 r. – 26.

Obrona pracy doktorskiej – absolwenci studiów doktoranckich od 2012 r. do 2016 r. – 3.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Biura Studiów Doktoranckich Wydziału Zarządzania

Absolwent nabywa umiejętności związane z metodyką i metodologią prowadzonych badań naukowych, jak również kompetencje społeczne odnoszące się do działalności naukowo-badawczej i społecznej roli uczonego. Absolwent wykształca umiejętności prezentacji swoich poglądów, dyskusji naukowej, a także umiejętności dydaktyczne. Absolwenci studiów doktoranckich są przygotowani do dalszej pracy naukowej o profilu akademickim, w wyniku której mogą zdobywać kolejne stopnie i tytuły naukowe.

Rysunek 2. Liczba doktorantów w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej

Doktoranci posiadają także kwalifikacje niezbędne do prowadzenia zajęć dydaktycznych w szkołach wyższych. Na wniosek absolwenta studiów doktoranckich wydaje się zaświadczenie o ukończeniu studiów doktoranckich.

Podsumowanie

Podsumowując podjęte w niniejszym opracowaniu rozważania, można stwierdzić, że kształcenie na studiach doktoranckich w dużej mierze kładzie nacisk na pozyskiwanie przez doktorantów wiedzy na zaawansowanym poziomie, pozyskiwanie umiejętności i kompetencji społecznych, co jest niezbędne w pracy naukowo-badawczej. Za celowe uznaje się łączenie badań naukowych z kształceniem, by podnieść jakość nauki na studiach III stopnia. Wysoka jakość procesu nauczania stwarza bowiem warunki do prowadzenia badań naukowych, współpracy naukowej w zespołach badawczych i międzynarodowych, realizacji programu studiów, przygotowania do egzaminów doktorskich oraz przygotowania rozprawy doktorskiej pod opieką promotora.

Literatura

1. Glinka B. (red.) (2014), *Problemy zarządzania*, Wydawnictwo Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
2. Gostkowska-Dźwig S., Puto A. (2015), *Jakość w rozwoju przedsiębiorczości i konkurencyjności polskich przedsiębiorstw na rynku globalnym*, [w:] Skrzypek E., Hofman M., Grela G. (red.), *Wpływ jakości na zarządzanie organizacją w warunkach zmian otoczenia*, Wydawnictwo Wydziału Ekonomicznego UMCS, Lublin.

3. Jaworska M., Ochwat M. (2006), *Doktorant w świetle ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym*, „Gazeta Uniwersytecka UŚ”, nr 1/141, październik.
4. Lewicki J. (2014), *Doktoranci, studia doktoranckie*, Centrum Analiz Wartości, Warszawa 20-21.02.2014, <http://guineapigs.blog.onet.pl> (dostęp: 01.06.2016).
5. Obwieszczenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2015 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie kształcenia na studiach doktoranckich w uczelniach i jednostkach naukowych (Dz.U. 2015 poz.172).
6. Próchnicka M. (oprac.) (2013), *Zeszyt dobrych praktyk dotyczących wewnętrznego zapewnienia jakości kształcenia w uczelniach*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa.
7. *Regulamin studiów doktoranckich Politechniki Częstochowskiej* (załącznik do Uchwały Senatu Politechniki częstochowskiej nr 202/2014/15 z dnia 25.03.2015).
8. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich (Dz.U. 2016 poz. 558).
9. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 lipca 2011 r. w sprawie warunków przyznawania stypendiów osobom, którym wszczęto przewód doktorski (Dz.U. 2011 nr 160 poz. 956).
10. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 października 2015 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz.U. 2015 poz. 1833).
11. Sułkowski Ł. (red.) (2015), *Wybrane „dobre praktyki” zarządzania jakością kształcenia w polskich szkołach wyższych*, Wydawnictwo Polskiej Komisji Akredytacyjnej, Warszawa.
12. Telep J., Telep T., Wojciechowski Z. (2012), *Jakość kształcenia w uczelni wyższej*, Almamater Szkoła Wyższa, Warszawa.
13. Ulewicz R., Wiśniewska-Szałek A. (oprac.) (2015), *Wewnętrzny System Zapewniania Jakości Kształcenia na Wydziale Zarządzania Politechniki Częstochowskiej*, Raport Komisji ds. Jakości Kształcenia na Wydziale Zarządzania, Wydawnictwo Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa, październik.
14. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365, z późn. zm.).

DOCTORAL STUDIES IN TERMS OF EFFICIENCY OF EDUCATION IN THE LIGHT OF LAW IN POLAND

Abstract: Considerations in the article will cover information on selected issues related to the conduct of the third cycle. You will also attempt to assess the quality of the teaching process and attempt to answer the question of how to effectively and creatively use the knowledge gained during the nearly four-year doctoral studies at educating future scientific staff.

Keywords: doctoral studies, doctoral student, education doctoral studies, the effectiveness of education, quality of teaching